

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра «Безпека праці і навколишнього середовища»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри «Безпека праці та навколишнього середовища

_____ **Вячеслав БЕРЕЗУЦЬКИЙ**
(підпис) (ініціали та прізвище)

«_____» _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи професійної безпеки та здоров'я людини

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
перший (бакалаврський) / другий (магістерський)

галузь знань 26 – Цивільна безпека
(шифр і назва)

спеціальність 263 – Цивільна безпека
(шифр і назва)

спеціалізація Охорона праці
(шифр і назва)

вид дисципліни професійна підготовка, обов'язкова
(загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)

форма навчання _____ денна _____
(денна / заочна)

Харків – 2021 рік

ЛИСТ ЗАТВЕРДЖЕННЯ

Робоча програма з навчальної дисципліни

Основи професійної безпеки та здоров'я людини

Розробник:

доцент, канд. техн. наук, стар. наук. співроб. _____ Олена КУЗЬМЕНКО
(підпис) (ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри

«Безпека праці і навколишнього середовища»

Протокол від «31» серпня 2021_ року № 1

Завідувач кафедри

«Безпека праці і навколишнього середовища» _____ Вячеслав БЕРЕЗУЦЬКИЙ
(назва кафедри) (підпис) (ім'я та прізвище)

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Шифр та назва освітньої програми	ПІБ Гаранта ОП	Підпис, дата
ОПП «Охорона праці» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» галузі знань 26 «Цивільна безпека» Кваліфікація «Бакалавр з цивільної безпеки»	Людмила ВАСЬКОВЕЦЬ	

Голова групи забезпечення спеціальності _____ Вячеслав БЕРЕЗУЦЬКИЙ
(ПІБ, підпис)

« _____ » _____ 20 ____ р.

ЛИСТ ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Дата засідання кафедри-розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Гарант освітньої програми

МЕТА, КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Основи професійної безпеки та здоров'я людини» – дисципліна, яка вивчає небезпеки техногенного, антропогенного і природного походження та розробляє засоби їх запобігання або ослаблення з метою попередження нещасних випадків, професійних захворювань, аварій та пожеж для збереження здоров'я, професійного довголіття майбутніх фахівців та тривалого повноцінного життя в суспільстві, яке динамічно змінюється.

Мета курсу – забезпечити майбутніх фахівців знаннями та практичними навиками з правових та організаційних питань безпеки праці і сформуванню світогляд щодо пріоритетності життя і здоров'я людини по відношенню до результатів праці.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Основи професійної безпеки та здоров'я людини» майбутні фахівці мають бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог безпеки праці та володіти такими основними **професійними компетентностями**:

ІК – Здатність розв'язувати під час практичної діяльності або у процесі навчання складні спеціалізовані задачі та проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, яка передбачає застосування теорій та методів проведення моніторингу, запобігання виникненню аварій, надзвичайних ситуацій, нещасним випадкам (на виробництві) і професійним захворюванням, оцінювання їх можливих наслідків та їх ліквідування.

ЗК 3 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 9 – Навики здійснення безпечної діяльності.

ЗК 10 – Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ФК 1 – Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ цивільного захисту, охорони праці; дотримання основних принципів здійснення цивільного захисту та державної політики з питань охорони праці.

ФК 2 – Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, охорони праці; основними положеннями, вимог та правил стосовно проведення моніторингу, організування та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій.

ФК 4 – Здатність оперувати фізичними та хімічними термінами, розуміти сутність математичних, фізичних та хімічних понять та законів, які необхідні для здійснення професійної діяльності.

ФК 6 – Здатність до оцінювання ризиків виникнення та впливу надзвичайних ситуацій на об'єктах суб'єкта господарювання та ризиків у сфері безпеки праці.

ФК 7 – Здатність обґрунтовано обирати та застосовувати методи визначення та контролю фактичних рівнів негативного впливу вражаючих чинників джерел надзвичайних ситуацій на людину і довкілля.

ФК 9 – Здатність до розуміння механізму процесів горіння і вибуху, обставин, дій та процесів, що спричиняють виникнення надзвичайної ситуації.

ФК 10 – Здатність обґрунтовувати та розробляти заходи, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення безпечної праці та запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань.

ФК 14 – Готовність до застосування та експлуатації технічних систем захисту, засобів індивідуального та колективного захисту людини від негативного впливу небезпечних чинників надзвичайної ситуації, дії небезпечних і шкідливих виробничих чинників

ФК 15 – Здатність до організації безпечної експлуатації техніки, устаткування, спорядження у сфері професійної діяльності, створення безпечних і здорових умов праці.

Результати навчання: вивчив дисципліну «Основи професійної безпеки та здоров'я людини» студенти повинні **знати** базові законодавчо-нормативні акти, що регулюють відносини у сфері охорони праці, та враховувати їх положення при виконанні виробничих і управлінських функцій і **вміти:**

ПРН 3 – Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення цивільного захисту, охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки об'єктів і територій.

ПРН 4 – Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності. ПРН 4 Застосовувати отримані знання правових основ цивільного захисту, охорони праці у практичній діяльності.

ПРН 5 – Розробляти тексти та документи з питань професійної діяльності, спілкуватися українською професійною мовою; читати й розуміти фахову іншомовну літературу, використовуючи її у соціальній і професійній сферах; демонструвати культуру мислення та виявляти навички щодо організації культурного діалогу на рівні, необхідному для професійної діяльності.

ПРН 6 – Пояснювати процеси впливу шкідливих і небезпечних чинників, що виникають у разі небезпечної події; застосовувати теорії захисту населення, території та навколишнього природного середовища від вражаючих чинників джерел надзвичайних ситуацій, необхідні для здійснення професійної діяльності знання математичних та природничих наук.

ПРН 6 – Пояснювати процеси впливу шкідливих і небезпечних чинників, що виникають у разі небезпечної події; застосовувати теорії захисту населення, території та навколишнього природного середовища від вражаючих чинників джерел надзвичайних ситуацій, необхідні для здійснення професійної діяльності знання математичних та природничих наук.

ПРН 7 – Обирати оптимальні заходи і засоби, спрямовані на зменшення професійного ризику, захист населення, запобігання надзвичайним ситуаціям.

ПРН 10 – Розробляти та використовувати технічну документацію, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій.

ПРН 11 – Визначати фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні

шкідливі виробничі чинники та аналізувати безпечність виробничого устаткування.

ПРН 14 – Ідентифікувати небезпеки та можливі їх джерела, оцінювати ймовірність виникнення небезпечних подій та їх наслідки.

ПРН 16 – Обирати оптимальні способи та застосовувати засоби захисту від впливу негативних чинників хімічного, біологічного і радіаційного походження.

ПРН 20 – Пояснювати вимоги щодо забезпечення та захисту суб'єктів господарювання, положення та вимоги щодо безпечності, ідентифікації, паспортизації та ведення реєстрів об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Попередні дисципліни:	Наступні дисципліни:
Фізика	Правові основи праці охоронної політики та охорони праці
Хімія	Потенційно–небезпечні виробничі технології та їх ідентифікація
Основи екології	Системи контролю небезпечних та шкідливих виробничих факторів
Вступ до спеціальності	Безпека виробничих процесів і устаткування
Управління охороною праці	Атестація робочих місць за умовами праці
Гігієна праці	Електробезпека
Виробнича санітарія	Психологія праці та її безпека
Основи пожежної безпеки	Державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві
Розслідування, облік та аналіз нещасних випадків, професійних захворювань та аварій	Розділ «Охорона праці та навколишнього середовища» у випускних роботах бакалаврів

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(розподіл навчального часу за семестрами та видами навчальних занять)

Семестр	Загальний обсяг (годин) / кредитів ECTS	З них		За видами аудиторних занять (годин)			Індивідуальні завдання студентів (КП, КР, РГ, Р, РЕ)	Поточний контроль	Семестровий контроль	
		Аудиторні заняття (годин)	Самостійна робота (годин)	Лекції	Лабораторні заняття	Практичні заняття, семінари		Контрольні роботи (кількість робіт)	Залік	Екзамен
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6	90/ 3	48	42	16	16	16	Р	-		+

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до загального обсягу складає
– 53,3 %

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Порядковий № заняття	Види навчальних занять (Л; ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	Номери семестрів, найменування тем і питань кожного заняття. Завдання на самостійну роботу студентам	Рекомендована література (базова, допоміжна)
1	2	3	4	5
1,2	Л 1,2	4	<p style="text-align: center;">Модуль 1. Основи безпеки життєдіяльності людини</p> <p>Вступ. Предмет та структура дисципліни «Основи професійної безпеки і здоров'я людини». Мета і завдання дисципліни.</p> <p>Тема 1. Історія становлення дисципліни.</p> <p>Основні небезпеки на сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу. Стратегія стійкого розвитку та державна концепція безпечної життєдіяльності. Поняття «здоров'я» і фактори, від котрих воно залежить. Етапи розвитку небезпек. Сучасний стан безпеки життєдіяльності і безпеки праці в Україні і в світі. Основний постулат БЖД. Методи аналізу небезпек в БЖД: системний аналіз, теорія ймовірності, теорія надійності тощо. Надійність технічних систем і надійність оператора. Поняття про ергономіку. Соціально-економічне значення безпеки праці. Обов'язки майбутніх фахівців в сфері безпеки праці.</p>	[1-5, 10-12]
3	Л 3	2	<p style="text-align: center;">Тема 2. Небезпеки. Ризик – як оцінка небезпеки.</p> <p>Номенклатура та таксономія небезпек. Ідентифікація та квантифікація небезпек. Класифікації небезпек. Класифікація шкідливих та небезпечних факторів по природі дії: фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні.</p> <p>Ризик, як фактор потенційної небезпеки. Індивідуальний та соціальний ризик. Допустимий ризик. Індивідуальний та соціальний допустимий ризику. Концепція допустимого ризику.</p>	[4] [3, 4, 9]

4	CP		Класифікація надзвичайних ситуацій (НС). Надзвичайні ситуації техногенного характеру. Надзвичайні ситуації природного характеру. Надзвичайні ситуації соціального і воєнного характеру. Вплив НС на безпеку життєдіяльності населення України.	[3, 11, 27-29]
5	ПЗ1	2	Ідентифікація шкідливих та небезпечних факторів на робочих місцях машинобудівного виробництва.	
	Л4	2	Тема 3. Психологія безпеки. Людський чинник. Психологічні причини небезпечної поведінки людей. Фактори, які обумовлюють спроможність людини протистояти небезпеці. Теорії травматизму: теорія чистої спадковості, епідеміологічна теорія, теорія К. Марбе, принцип «доміно», теорія травматизму З. Фрейда, теорія професійної пильності, теорія трьох ритмів тощо. Індивідуальні якості і безпека: психофізіологічні якості, соціальні та виробничі. Властивості темпераменту. Стрес і його попередження. Мотиви діяльності. Основні причини зростання травматизму в Україні на сучасному етапі.	[4, 8]
6	CP		Пізнавальні психічні процеси: відчуття, сприяння, увага, уявлення, уява, пам'ять та мислення. Емоції і механізм їх виникнення. Основні напрями підвищення безпеки праці з врахуванням людського фактору.	[4]
7	ПЗ2	2	Дослідження біоритмів людини.	[7]
8	ПЗ3	2	Стрес і його попередження.	[7]
9	ПЗ4	2	Оцінка психологічних якостей особистості, що впливають на безпеку діяльності.	[7]
	ЛЗ1	2	Дослідження характеристик уваги людини при обробці інформації.	[7]
10	Л 5	2	Модуль 2. Основи промислової безпеки і безпечних умов праці на виробництві. Тема 4. Правові та організаційні основи охорони праці. Закон України про «Про охорону праці», загальна характеристика. Державний нагляд і громадський контроль за ОП. Відповідальність за порушення законодавства про ОП. Аналіз та профілактика виробничого травматизму. Класифікація травм. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Невиробничий травматизм. Класифікація нещасних випадків по зв'язку з виробництвом та винністю. Відшкодування збитків	[2, 5, 10, 13-15]

			потерпілим від нещасних випадків. Основні організаційні та технічні заходи попередження виробничого травматизму та професійної захворюваності.	
	СР		Закон України про охорону праці від 21.11.2002 р. Принципи державної політики в галузі ОП. Функції органів державного управління охороною праці. Організація служби охорони праці на підприємстві. Обов'язки роботодавця. Права та обов'язки робітників. Комісія з питань охорони праці на підприємстві. Регулювання охорони праці у колективному договорі. Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах. Розслідування нещасних випадків не виробничого характеру. Методи аналізу виробничого травматизму.	[2]
11	ПЗ 5	2	Система нормативно-технічних документів з охорони праці.	
12	ПЗ6	2	Розслідування нещасних випадків на виробництві.	[6]
13	ПЗ7	2	Нещасні випадки не виробничого характеру .	[7]
14	Л 6	2	Тема 5. Виробнича санітарія. Санітарно-гігієнічні вимоги до стану повітряного середовища. Нормування забруднення повітряного середовища на виробництві. Класи небезпеки речовин. Метеорологічні умови праці. Основні види теплообміну організму людини, їх залежність від параметрів мікроклімату. Терморегуляція. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи щодо поліпшення стану повітряного середовища. Види вентиляції. Природна вентиляція. Штучна (механічна) вентиляція. Кондиціонування повітря.	[5, 10, 17-21]
	СР		Вплив мікроклімату на здоров'я людини. Вплив шкідливих домішок на здоров'я людини.	[5, 10]
15,16	ЛЗ2,3	4	Дослідження мікроклімату виробничих приміщень.	[6]
17	ЛЗ4	2	Дослідження вентиляційної установки.	[6]
18	Л 7	2	Освітлення виробничих приміщень. Основні кількісні та якісні показники освітлення. Вимоги щодо виробничого освітлення. Види виробничого освітлення. Нормування природного й штучного освітлення. Віброакустичні фактори промислового середовища. Класифікація шумів за походженням. Характеристики шуму. Дія шуму на організм людини.	

			Нормування шумів. Методи та засоби колективного та індивідуального захисту від шуму. Джерела штучного освітлення і типи світильників. Джерела, нормування і заходи захисту від інфразвуку і ультразвуку. Класифікація вібрацій. Вплив вібрацій на організм людини. Гігієнічне нормування вібрацій. Заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.	[5, 10] [5, 10, 20, 21]
19	Р ЛЗ5	2	Розрахунок природного освітлення. Дослідження освітлення приміщень природним світлом.	[6] [6]
20	ЛЗ6	2	Дослідження виробничого шуму.	[6]
21	Л 8	2	Тема 6. Електробезпека. Пожежа безпека. Причини електротравм. Дія електричного струму на людину. Види електричних травм. Фактори, що впливають на небезпеку поразки людини електричним струмом. Напруга дотику і напруга кроку. Види електричних мереж. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Суть процесу горіння. Класифікація видів горіння. Показники вибухопожежанебезпечних властивостей речовин і матеріалів. Категорії приміщень за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Поняття о вогнестійкості будівель і споруд.	[5, 10, 22, 23-26]
22	СР ПЗ8	2	Горіння рідин, пилу, паро та газоповітряних сумішей. Самозаймання. Засоби та механізми гасіння пожеж і вогнегасні речовини.	[5, 10]
23	ЛЗ7	2	Оцінка небезпеки поразки людини в різних мережах.	[5]
23	ЛЗ7	2	Дослідження небезпеки трифазних електричних мереж.	[6]
24	ЛЗ8	2	Дослідження опору заземлювача розтіканню електричного струму.	[6]
Разом		48 год		

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва видів самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання лекційного матеріалу	8
	Підготовка до лабораторних та практичних занять	16
2	Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються на лекційних заняттях	16
4	Виконання індивідуального завдання з розрахунку природного освітлення	2
	Разом	42

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Дисципліна «Основи безпека праці і здоров'я людини» (ОПБ та ЗЛ) вивчається шляхом розкриття сутності теми на лекціях і закріплення теоретичного матеріалу в ході лабораторних та практичних занять, самостійної роботи та виконання індивідуальних розрахунків природного освітлення згідно виданого завдання. Під час занять використовується:

- пояснювально-ілюстративний метод, коли студенти одержують знання з законодавчих та нормативно-технічних документів, учбової або методичної літератури, сприймаючи і осмислюючи надані положення, визначення факти, висновки;
- репродуктивний метод (репродукція – відтворення), коли на практичних заняттях розглядаються певні ситуації і студенти відповідають на різноманітні питання, використовуючи норми і правила, які вивчаються, що дозволяє сформулювати знання, навички і вміння у студентів, а також опанувати основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенос, класифікацію);
- дослідницький метод, коли на лабораторних заняттях студенти здобувають знання і вирішують поставлені викладачем проблеми, виконуючи виміри рівнів шкідливих факторів середовища і порівнюючи різноманітні варіанти отриманих результатів.

Під час виконання завдань, які видані для самостійного вивчення, студенти опановують матеріал, який не викладається на лекціях.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль реалізується у формі опитування на лекціях, лабораторних та практичних заняттях, виконання індивідуального розрахункового завдання, проведення контрольних робіт (1-й та 2-й модулі), ректорських контрольних робіт тощо. Практичні та лабораторні заняття зараховується після захисту студентом проведених розрахунків чи опрацювання їм необхідних методичних матеріалів.

Контроль складової робочої програми, яка освоюється під час самостійної роботи студента, проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів, опитування на практичних та лабораторних заняттях;
- з практичних та лабораторних, індивідуальних завдань – за допомогою перевірки виконаних завдань, реферату за обраною темою.

Семестровий контроль проводиться у формі екзамену в усній формі по екзаменаційних білетах відповідно до навчального плану в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою та у терміни, встановлені навчальним планом.

Результати поточного контролю (поточна успішність) можуть враховуватись як допоміжна інформація для виставлення оцінки з даної дисципліни.

Студент вважається допущеним до семестрового екзамену з навчальної дисципліни за умови повного відпрацювання усіх практичних і лабораторних занять та індивідуальних завдань, передбачених навчальною програмою з дисципліни.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ, ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ (НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS)

Таблиця 1. Розподіл балів для оцінювання успішності студента

Відвідування лекцій	Лабораторні роботи	Практичні роботи	Розрахункове завдання	Контрольні роботи (1-й та 2-й модулі)	Іспит	Сума
16	16	16	10	30	12	100

Таблиця 2. Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 ... 100	A	відмінно
82 ... 89	B	добре
74 ... 81	C	
64 ... 73	D	задовільно
60 ... 63	E	
35 ... 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 ... 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Складовими частинами комплексу навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни ОПБ та ЗЛ є навчальний контент (конспект лекцій, що надсилається студентам), методичні вказівки щодо виконання практичних і лабораторних робіт, завдання для самостійної роботи, завдання та методичні вказівки для виконання розрахункового завдання, питання тестів двох модульних контрольних для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів та інші методичні матеріали, які є в наявності.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» зі змінами, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України №347 від 10 травня 2018 р. інформація про навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни ОПБ та ЗЛ, робоча програма та силабус розміщені на офіційному сайті кафедри «Безпека праці та навколишнього середовища» – <http://web.kpi.kharkov.ua/safetyofliving>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1	Конституція України, прийнята 28.06.1996 р.
2	Закон України про охорону праці № 229-IV (229-15) від 21.11.2002 р.; редакція від 15.07.2021 р. № 1667-IX.
3	Кодекс Цивільного захисту України. – Затверджено постановою ВРУ від 02.10.2012 р. від 17.06.2020 р. № 720-IX.
4	Основи охорони праці: Навчальний посібник: /За ред. проф. В. В. Березуцького. – Харків: Факт, 2007. – 480 с.
5	Лабораторний практикум з курсу „Основи охорони праці” /За ред. В. В. Березуцького. – Харків: Факт, 2005. – 348 с.
6	Практикум з курсу «Безпека життєдіяльності»: для студентів вищих навчальних закладів /За ред. проф. В. В. Березуцького. – Харків: Факт, 2005. – 168 с.
7	Основи професійної безпеки та здоров'я людини: підручник /В. В. Березуцький [та ін.] Під ред. проф. Березуцького В.В. – Харків: НТУ «ХП», 2018. – 553 с.
8	Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. – Затвердж. постановою КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337. Редакція від 06.01.2021 р.
9	Порядок розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру. – Затверджено постановою КМУ від 22 березня 2001 р. № 270. Редакція від 04.0.2016.
10	Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу. – Затверджено наказом Міністерства освіти та науки України від 16.05.2019 р. № 659.
11	Про затвердження гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин у повітрі робочої зони. – Затвердж. наказом МОЗ України від 14.07.2020 № 1596.
12	ДСН 3.3.6.042-99. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.
13	ДБН В.2.5-67:2013. Опалення, вентиляція та кондиціонування.
14	ДБН В.2.5-28-2018. Природне та штучне освітлення.
15	ДСН 3.3.6.037-99. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.
16	ДСН 3.3.6.039-99. Санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.
17	Правила улаштування електроустановок. – Затвердж. наказом Міненерговугілля України від 21.07.2017 № 476.
18	ДСТУ 2272:2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять.
19	НАБП А.01.001-2014. Правила пожежної безпеки в Україні. – Затвердж. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30 грудня 2014 р. № 1417.
20	ДСТУ Б В.1.1-36:2016. Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою. – Затвердж. наказом Мінрегіонбуду України від 15.06.2016 р. №.158.

21	ДБН В.1.1-7-16. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги.
----	--

Допоміжна література

22	Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник /За ред. проф. В. В. Березуцького. – Харків: Факт, 2005. – 384 с.
23	Кодекс Цивільного захисту України. – Затверджено постановою ВРУ від 02.10.2012 р. від 17.06.2020 р. № 720-ІХ.
24	Цивільний захист: навчальний посібник / Г. Ю.Бахарєва, Н. Є.Твердохлебова [та ін.] – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – 115 с.
25	Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010. – Київ : Держспоживстандарт України, 2010. – 19 с.